

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Рівне
Видавець О. Зень
2014

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

*Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.*

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.

Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 28 листопада 2014 р.

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.
тел. 0-362-22-59-01
isfconf@mail.ru

11 жовтня 1899 бурські війська перейшли кордон Наталя. Вступ їх на територію Наталя виражало не тільки готовність відбити підготовлену Англією збройну агресію, а й прагнення захопити цю англійську колонію і тим самим стати на шлях боротьби за захоплення всієї Південної Африки. Вступ бурських військ у Наталя став для уряду Р. Солсбері прекрасним приводом для здійснення агресивних задумів. Англія розпочала військові дії з метою захоплення бурських республік, але ніби тільки для захисту англійських колоній у Південній Африці від бурів. «Я закликала свої війська до зброї, щоб вони відбили вторгнення військ Південно-Африканської Республіки і Помаранчевої Вільної Держави в мої південноафриканські колонії», - заявила в парламенті королева Вікторія [11, с.101].

Так почалася англо-бурська війна, одна з перших воєн епохи новітнього часу, війна за переділ Південної Африки. Виникнення війни означало, що англійський уряд перейшов від «мирної» до збройної боротьби за захоплення бурських республік.

Джерела та література

1. Александров В.В. Борьба империалистических государств за раздел Африки (1881-1914 гг.) – М., 1963. – 93 с.
2. Асоян Б.Р. Сквозь 300 лет: от Кейна к Трансваалю. – М., 1991. – 112 с.
3. Африка: колониализм и антиколониализм (XIX-XX вв.). – М., 1990. – 91с.
4. Виноградов К.Б., Науменко О.А. На службе британского колониализма: (Страницы политической биографии лорда Солсбери) // Новая и новейшая история. – 1981. – № 1-2.
5. Давидсон А.Б. Создание Британской Южно-Африканской Компании. – М., 1960. – 278 с.
6. Давидсон А.Б. Матабеле и машона в борьбе против английской колонизации. – М., 1958. – 306 с.
7. Давидсон А.Б. Сесиль Родс и его время. – М., 1984. – 369 с.
8. Зусманович О.З. Империалистический раздел Африки. – М., 1962. – 64 с.
9. История дипломатии. – Т. 3. Дипломатия в новое время. – М., 1963. – 275 с.
10. История немецкого колониализма в Африке. – М., 1983. – 495 с.
11. Никитина И.А. Захват бурських республик Англией (1899-1902 гг.). – М., 1970. – 186 с.
12. Парфонов И.Д. Колониальная экспансия Великобритании в последней трети XIX века. – М., 1991. – 373 с.
13. Мир на рубеже XIX-XX в.: тенденции развития, противоречия, революции. – М., 1991. – 226 с.
14. Халфин Н.А. Создание и распад Британской империи. – М., 1961. – 102 с.
15. Южно-Африканская Республика. Справочник. – М., 1994. – 367 с.

УДК 94(437)«20»

М. Кондратюк

Т. Г. МАСАРИК ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ НА ПОЧ. ХХ СТ.

Стаття присвячена дослідженню поглядів першого президента Чехословаччини Т. Г. Масарика на взаємовідносини держави, церкви та школи в умовах їх демократичного розвитку. Розкривається вплив Т. Г. Масарика на державно-церковні процеси в Чехословаччині на поч. ХХ ст.

Ключові слова: Т. Г. Масарик, держава, католицизм, освіта, релігійна демократія, церква, школа.

The article is dedicated for researching the views of the first president of Czechoslovakia T.G. Masaruk on the relationship between the state, the church and the school in the condition of democratic development. The article reveals the influence of T. G. Masaruk on the processes of the church and the state in Czechoslovakia in early XX century.

Keywords: T. G. Masaruk, Catholicism, state, church, education, school, religious democracy.

Ідея створення Чехословацької республіки належала Т. Г. Масарику, тому природно, що його погляди лягли в основу державної ідеології. Займаючись науковою та політичною діяльністю, Т. Г. Масарик розробляв та вирішував питання, які не втратили своєї актуальності й до сьогодні. Значну увагу він приділив проблемі відносин держави, релігії та школи, позиції яких, на його думку, в умовах демократичного розвитку Чехословаччини, повинні бути переосмислені.

З огляду на це, досліджуючи відносини школи та церкви в першій Чехословацькій республіці, значну увагу ми приділяємо виявленню чинників, які впливали на формування нового типу державно-церковних взаємин. Зокрема, в рамках дослідження суб'єктивних чинників цінними стають погляди і позиції видатного та активного громадського діяча, науковця, першого Президента Чехословаччини Т. Г. Масарика.

Дослідженням питання ставлення Т. Г. Масарика до релігії займався чимало науковців, зокрема чеських – Й. Громадка [1], Я. Лохман [], Ф. Лінгарт [2], Й. Врховецькі [13], М. Шмід [10,11] та ін. Частково дана тема порушувалася в роботах російських та вітчизняних науковців Н. Нарбути [17], М. Нагоряка [16].

Роботи М. Пехра [8], М. Тогтової [12] містять ґрунтовний виклад концепції першого президента Чехословацької республіки щодо розвитку державно-церковних відносин.

Що стосується бачення Т. Г. Масариком релігійної освіти в чехословацькій школі, то на сьогодні воно залишається недостатньо вивченими. Так, дане питання частково знайшло своє відображення в роботах чеського науковця Ф. Моркеса [7].

На нашу думку, доцільним в контексті державно-церковних відносин висвітлити також точку зору Т. Г. Масарика на проблему присутності/відсутності релігії у системі шкільництва Чехословацької республіки.

З огляду на це, метою статті є розкриття ідей, позицій та поглядів Т. Г. Масарика на місце релігії в суспільному житті чехословацького народу, зокрема, у сфері освіти, та їх роль і значення у розбудові шкільної справи в державі.

Масарик з дитинства був прилучений до церкви, і вихований у середовищі високої моралі та католицької віри. Однак, ще за юних літ, його довіра до церкви та її ієрархів, як посередників між Богом і людиною, похитнулася. Причиною стало його критичне мислення, в умовах отримання ним наукового знання, та власне інституційної кризи церкви.

Його обурюють корисливість священників, порушення ними своїх обітниць перед Богом, необґрунтовані догми (наприклад про непогіршімості Папи). У зв'язку з цим, Т. Г. Масарик починає проявляти свій протест і відкрито виступає з критикою влади церкви, її інституцій, ієрархії, католицької теології та співпраці трону і вівтаря [11]. В результаті його радикальна позиція вилилася у рішення вийти з католицької церкви.

Варто зауважити, що за заявою Масарика, причиною відходу стають його особисті та моральні переконання: «Мій розрив з католицькою церквою був моральним, а не догматичним» [10, с. 17].

Подальший шлях Масарика до церкви ознаменувався знайомством з його майбутньою дружиною Шарлоттою Гарріг, яка належала до Реформаторської євангелічної церкви. Так, маючи схожі погляди на релігію та однакове критичне ставлення до католицизму, Шарлотта привела Масарика до протестантизму. Однак, згодом він відійде від колективного відвідування богослужб і стане мертвим членом цієї конфесії.

Не зважаючи на постійні відкриті дискусії Масарика з кліром католицької церкви (суперечності вирішувалися навіть в судовому порядку) та оголошення його безбожником, особисто він стверджував, що релігію прийняв будучи ще дитиною, і ніколи від неї не відірвався [18, с. 212].

Т. Г. Масарик виробив власну філософію релігії і розглядав її з точки зору і політика і теїста. Для нього кожна релігія повинна мати своє вчення, догмати, теологію, а також застосовуватися на практиці – переживатися людьми внутрішньо. Масарик визнавав своїм релігійним лідером і вчителем Ісуса Христа, а християнська релігія, на його думку, проявляється в моральності та людяності, вона є гуманізмом, тому саме моральність вбачається ним, як головна складова частини релігії [18, с. 213]. З огляду на таке сприйняття релігії, він формує власне бачення проблеми відносин церкви і держави, які він викладав та обґрунтовував у своїх працях.

Значна частка в науковій та публіцистичній спадщині Масарика присвячена питанням релігії, церкви та держави, частину яких він написав ще до відтворення Чехословацької республіки. Його роботи можна розглядати як відповідь на вимогу часу щодо реформування формату відносин держави та церкви, що в свою чергу зумовлювалася специфічним розвитком чеської політичної нації в XIX ст.

Науковці виділяють декілька основних історичних моментів, що передували цьому. Особлива увага приділяється ключовим подіям періоду чеського національного відродження, який характеризувався розходженням чеського націоналізму з церквою; їх інтерпретації, а також впливу «ідей» на процес формування чехословацького суспільства [14].

Як результат, на рубежі століть Т. Г. Масарик написав свої найважливіші роботи, в яких розкрив історико-філософські основи «розходження» чеського народу з релігією – «V boji o náboženství» та «O svobodě náboženské a volnosti přesvědčení» (1904), «Přehled nejnovější filosofie náboženství» (1905), «Moderní člověk a náboženství».

Власне себе Т. Г. Масарик характеризував як людину політичну, не релігійну і навіть не теологічну, але таку, для якої релігія є «головною складовою частиною життя і культури загалом» [18, с. 199]. Підтвердження цьому знаходимо у багатьох його роботах. Так у своїй праці «Самогубство як масове соціальне явище модерної цивілізації», яка побачила світ 1881 р., і викликала захоплення та схвальні відгуки у науковому світі, він доводить те, що причина самогубства – це втрата релігійної віри.

Неодноразово він наголошує на проблемі релігійної байдужості і її небезпеки для свого національного визначення чехами, так як основним змістом історії чеського народу є релігійне усвідомлення [18, с. 199]. Виходячи з даного контексту, релігію він розглядав як найважливіший компонент демократії, оскільки, на його думку, з етичної точки зору демократія вмотивована як політичне втілення любові до ближнього [18, с. 236]. За його трактуванням, справжня демократія, якщо вона заснована на любові і повазі до ближнього і до всіх ближніх, є втіленням Божого порядку на землі [18, с. 236].

Він вірив у майбутнє релігії і водночас вступав на її захист. Як вважає А. Бобраков-Тимошкін, така позиція Т. Г. Масарика щодо релігії є не тільки результатом його прагнення до її збереження. Це суперечило б значущій відмінності між Масариком політиком та релігійним мислителем. Він таким чином прагнув «вирішити» кризу буржуазії відновленням «повної людини», в якій релігія за його світоглядом супроводжує його буржуазно-реформістські політичні прагнення і підкоряється їм [14].

Утвердження демократії в Чехословаччині, на думку її першого президента, вимагало відокремлення церкви від держави, але ні в якому разі не відходу від релігії. Віра у духовність людини лягла в основу ідеї «релігійної демократії», виведеної Т. Г. Масариком [16, с. 20]. Як зазначає український дослідник М. Нагорняк, при цьому духовне спрямування такої демократії виступає як основа життя, що протистоїть небезпеці занепаду, яка загрожує західній духовності та моральності [16, с. 19]. А щоб не втратити людини побожності в історичному конфлікті науки, церкви та держави професор наголошує на виробленні та особистому дотриманні кожним принципу толерантності.

У книзі знаменитого чеського письменника К. Чапека «Бесіди з Т. Г. Масариком» значну увагу приділено викладу власного масариківського погляду на державу та церкву. На думку Т. Г. Масарика, право і держава повинні будуватися на моральній, а отже релігійній основі, а держава називатиметься правовою і культурною, якщо вона стане на фундамент моральності [18, с. 202].

Релігійність чехів Т. Г. Масарик шукав в минулих століттях. Завжди позитивно оцінював значення гуситської реформації для чеського народу, оскільки вважав, що вона дала початок національному відродженню. Таку позицію він неодноразово обґрунтовував у багатьох своїх працях та виступах, які стосувалися чеського питання.

Розмірковуючи над проблемою відносин держави та церкви, Т. Г. Масарик говорив про те, що столітній відхід від церкви, формування більш світського життя є і надалі буде історично необхідним процесом, який не зупинити. Церква та релігія повинні адаптуватися до цих змін, і усвідомивши своє нове завдання, знайти собі належне місце [18, с. 210].

При цьому, Т. Г. Масарик був переконаний, що «чим більше світським стає світовий порядок, тим більше Церкви могли і мали б присвячувати себе чистій і незаплямованій релігії» [18, с. 199].

Підсумовуючи Т. Г. Масарик зауважує, що церква та держава – це дві головні організації, які керують суспільством. Він вважає природним і необхідним, те що в ході історії ці організації впорядковують свої взаємини, коли «трони підтримували вітвар, вітвар – трони». Однак при цьому, він вважає, що «влада духовна і світська повинні бути роз'єднані політично і адміністративно», а головною рисою новітнього часу, на думку президента, є долучення до держави та релігії третього елементу – національної ідеї [18, с. 202].

Розробляючи ідею гуманної демократії, Масарик розумів колосальне значення ресурсу освіти і науки в процесі розвитку національно-демократичної держави, тому виступав за реформи у системі освіти в Чехословаччині. Одним із аспектів, які потребували нового перегляду – присутність церкви у цій системі.

Масарик позитивно оцінює релігійне виховання дітей, але зазначає про неминучий конфлікт між наукою та вірою, коли : «сучасна школа заснована на знаннях науки; якщо у ній навчати ортодоксального катехизму, це обов'язково призведе до теологічної і релігійної кризи ще в дитинстві та юності». При цьому Масарик наполягає, що вивчення релігії не є релігійним вихованням, і зазначає, що боротьба за школу є складною проблемою перехідної епохи в якій перебуває Чехословаччина [18, с. 212].

Досить часто Масарик виступав з критикою присутності католицької церкви в сфері освіти, що було пов'язано з її попереднім тісним зв'язком з державою. На його думку, наявність церковного фактору в освіті призводить до релігійної кризи, оскільки, діти які ставляться з неприязню до католицизму в результаті можуть відвернутися від релігії. Єдиним рішенням цієї проблеми є відлучення релігії від школи [5, с. 15]. «У церкві, хай слово Боже! Однак в школі ми хочемо слово людське» [9, с. 11].

Т. Г. Масарик виступає за реформу системи освіти, зокрема вищої школи. Пріоритетним для нього стає формування нового стилю мислення студентів та викладачів та утвердження серед них гуманістичних цінностей.

На початку XIX ст. частими ставали конфлікти, які мали релігійний контекст, на рівні вчителів/викладачів. Праця Масарика «Zrcadlo katechetů» містить більше ніж сотню прикладів випадків, коли вчителі-катехети скаржилися, доносили на вчителів-атеїстів до органів державної влади [6, с. 136]. Разом з тим, випадок з вчителем Левом Пеліканом, який вийшовши з церкви був позбавлений права здійснювати викладацьку діяльність, надихнув Масарика на написання роботи в 1907 р. «Interkonfesijsní škola v Rakousku: K disciplinování učitele Lva Pelikána» [4]. Таким чином він заявляв про існування проблеми, і в рамках її вирішення, він пропонує до імперської ради щодо свободи наукових досліджень в університеті від втручання з боку католицької церкви.

Посівши посаду президента Чехословаччини, та проводячи свою політичну діяльність Т. Масарик завжди дотримувався своїх принципів і переконань. Зовсім швидко своє бачення відокремлення церкви від школи та модернізації сфери освіти він реалізував на практиці. Зменшувалися години викладання релігії, велася підготовка нового покоління світських вчителів, скасовувалися обов'язковості релігійних обрядів в школа тощо. Однак, історія показала, що остаточно відокремити державу і школу від церкви Т. Г. Масаріку не вдалося.

Отже, оцінюючи роль президента Т. Г. Масарика в державно-релігійних процесах Чехословаччини, можна стверджувати, що вона була визначальною. Будучи ідейним натхненником створення Чехословацької республіки і розробляючи програмно даний «проект», Масарик значну увагу присвячував релігії в суспільному житті держави. Він вивів та обґрунтував власний погляд на демократію, яка за теорією має релігійну, гуманістичну суть. Однак, паралельно цьому він виступав з критикою католицької церкви, як панівної конфесії. Звертаючись до історичних витоків він наголошував на значенні реформації і розходженні чеського націоналізму протестантського характеру з католицькою церквою. Наполягав на утвердженні принципів толерантності та свободи віросповідання. Водночас, стояв на позиції відлучення церкви від школи, але підтримував релігійне виховання.

Джерела та література

1. Hromadka J. Masarykova ústřední otázka náboženská / J. Hromadka. – Praha, 1919.
2. Linhart F. Masaryk a budoucnost náboženství / F. Linhart. – Praha, 1946.
3. Lochman J. Komenský a Masaryk o duhovní a mravní rozměr české politiky / J. Lochman. – Brno: Česko-slovenské mosty, 1995.
4. Masaryk T. G. Interkonfesijsní škola v Rakousku: K disciplinování učitele Lva Pelikána / T. G. Masaryk. – Praha, 1907.
5. Masaryk T. G. Moderní člověk a náboženství / T. G. Masaryk. – Praha, 2000.
6. Masaryk T. G. Zrcadlo katechetů / T. G. Masaryk. – Praha, 1906.
7. Morkes F. Masarykovo pojetí moderní školy / F. Morkes // Moderní vyučování. – 2007. – № 13(7). – s. 6-7
8. Perhl M. T. G. Masaryk a (český) politický katolicismus v době první republiky / M. Perhl // Masarykův sborník. – Praha, 2009. – s. 161-172.
9. Sklenář V. Československé školství, učitelstvo a T. G. Masaryk / V. Sklenář. – Pterov, 1990.
10. Šmíd M. Masaryk a ceska Katolicka moderna / M. Šmíd. – Brno, 2007.

11. Šmíd M. Masarykův konflikt s katolickou církví na přelomu 19. a 20. století. / M. Šmíd // Historický obzor, č. 11 – 12, 2001. – s. 265-270.
12. Tohotová M. Masarykův vztah k náboženství a církvi / M. Tohotová // Modernismus – Historie nebo výzva? Studie ke genezi českého katolického modernismu. – Brno, 2002. – s. 174–176.
13. Vrchovecký J. T. G. Masaryk a náboženství / J. Vrchovecký. – Přerov, 1937.
14. Бобраков-Тимошкин А. «Расстаться с Римом духовно и всерьез». Путь Чешской католической церкви в «гетто»: от гусизма к коммунизму и гуманизму/ А. Бобраков-Тимошкин // Неприкосновенный запас. – 2007. – №1 (51). Електр. ресурс <http://magazines.russ.ru/nz/2007/1/bo22-pr.html>
15. Делчинська І. Делі Т. Масарика про розвиток шкільної освіти в Чехословаччині на початку ХХ ст. / І. Делчинська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 42(1). – С. 217–222.
16. Нагорняк М. Томаш Масарик про внутрішні проблеми демократичного розвитку / М. Нагорняк // Політичний менеджмент. – №4. – 2010. – С.16-24.
17. Нарбут Н. П. Социология Т. Г. Масарика : Дис. ... д-ра социол. наук: 22.00.01: Москва, 2003.
18. Чапек К. Бесіди з Т. Г. Масариком / К. Чапек – Л., 2001. – 270 с.

УДК 94:271.4(73)

І. Гнідик

ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄПІСКОПА СОТЕРА ОРТИНСЬКОГО У США

У 1907 р. Папа Пій Х призначив окремого єпископа для українських емігрантів у США. Ця подія стала знаковою для становлення та розвитку Греко-Католицької церкви на американських теренах. Проте новопризначений єпископ Сотер Ортинський не мав повної церковної юрисдикції з огляду на те, що тут були сформовані римо-католицькі структури, які мали канонічну перевагу і були майже необхідні з греко-католицьким обрядом. Ці обставини зумовили труднощі церковно-правового характеру у площині регулювання двох єпископських влад на одній території. Попри перешкоди С. Ортинський розпочав активну церковноорганізаційну діяльність, завдяки якій відбулося становлення ГКЦ в Америці.

Ключові слова: церковноорганізаційна діяльність, церковна юрисдикція, українські емігранти, обряд, повноваження, греко-католики.

In 1907 Pope Pius X had appointed a separate bishop for the Ukrainian emigrants in the USA. This event became very important for the becoming and development of the Greek-catholic church in the America. However the newly-appointed bishop Soter Ortinsky did not have complete church jurisdiction be cause there were formed latin-catholic structures which had canonical advantage and were almost uninformed with a greek-catholic rite. These circumstances caused the difficulties of church-legal character in the plane adjustment of the two episcopal authorities on one territory. Notwithstanding the obstacles S. Ortinsky had begun the active church-organization activity thanks to that the becoming of the Greek-catholic church took place in America.

Keywords: church-organization activity, church jurisdiction, Ukrainian emigrants, rite, plenary powers, greek-catholics.

Процес становлення і розвитку Греко-Католицької Церкви у США був доволі складним і суперечливим. Українські емігранти візантійсько-слов'янського обряду зустрілися з проблемою несприйняття з боку місцевого духовенства, котрому згідно з канонічним правом належала церковна влада на американських теренах. Відсутність офіційного статусу, керівництва та організаційних структур своєї Церкви сприяли щоразу більшому хаосу усередині греко-католицьких громад. Загострювали ситуацію суперечки між переселенцями із Галичини та Закарпаття. Наслідком таких подій став перехід значної кількості українських емігрантів у православ'я та радикальний антиватиканський рух (т. зв. «американська схизма»).

Починаючи від 1890 р. греко-католицьке духовенство у США докладало значних зусиль для того, щоб переконати Ватикан призначити для них окремого єпископа. Проте, з огляду на неприхильну позицію американського єпископату цей час не був сприятливий для ухвалення такого рішення [19, р. 111]. Замість єпископа двічі було призначено апостольських візитаторів, які мали завдання детальніше вивчити становище греко-католиків у США. У 1892 р. Апостольська Столиця призначила священника Никифора Ханата «повноважним адміністратором руських католиків» [6, с. 23]. Він обіймав цю посаду до 1896 р. Упродовж 1902-1907 рр. апостольським візитатором був Андрій Годобай. З огляду на те, що основні питання у церковному житті українських емігрантів надалі вирішували очільники американських римо-католицьких дієцезій, діяльність Н. Ханата і А. Годобая мало вплинула на покращення ситуації [31, р. 112]. Надалі зростали суперечки між двома групами емігрантів, кожна з яких клопотала про призначення «свого» єпископа [18, р. 34].

За таких обставин 26 березня 1907 р. завдяки зусиллям митрополита Андрея Шептицького [19, р. 112; 23, р. 351; 24, р. 52; 1, с. 87; 26, р. 65; 18, р. 34] Папа Пій Х іменував василіянина Стефана Ортинського (чернече ім'я – Сотер) єпископом для греко-католиків у США. Митрополиту вдалося переконати префекта Конгрегації Поширення Віри кардинала Джіроламо Марія Готті, секретаря Ватикану кардинала Моррі дель Валь та папу Пія Х, що створення греко-католицького єпископату у США є невідкладне [17].

С. Ортинський планував їхати до Бразилії, щоб здійснювати духовну опіку над українськими емігрантами у цій країні, тому призначення на єпископа ГКЦ у США було для нього несподіваним. Проте, він поставився до цього завдання відповідально, добре розуміючи складні обставини майбутньої праці і «[...] рішив ся на се важке діло, [...] на всю біду з любові до [...] смертельно умучених моїх Братів Сьвященників та бідного мого Руського народу /тут і далі під означенням «русський» мається на увазі «український» [шодо термінології див.: 25, р. 137-138; 4, с. 177-180]– І. Г./, виждаючого душі, котра в любові схотіла би підвести давлячий хрест». Він був обізнаний з важким становищем «[...] осиротілої Руської Церкви» у США і поставив перед собою мету взяти на себе «[...] ціле терпінє мого народу Руського на свої плечі, [...] щоб нарід мій любий знайшов потіху в своїм лихораднім вигнанню» [10, арк. 30].

12 травня 1907 р. у соборі св. Юра у Львові відбулася хіротонія С. Ортинського. Після цього новопризначений єпископ поїхав до Папи Пія Х, по дорозі назад прибув до Відня і Будапешта, де зустрівся з представниками австрійського уряду. Цікаво, що австрійська влада погодилася з його номінацією на єпископа в Америці, бо хотіла позбутися небажаного в Галичині «гайдамаки в рясі», адже С. Ортинський відзначився ревним українським патріотизмом і «[...] боровся за добро душевне і дочасне мого бідного народа на Галицькій Русі», плекаючи мрії про «[...] золоту долю мого народу» [10, арк. 30]. Водночас австрійський уряд надіявся, що такий патріот буде протистояти москвофільству серед еміграції у США [3, с. 24-25].

Також С. Ортинський здійснив візит до закарпатських єпископів в Ужгороді та Пряшеві. Це були важливі зустрічі, адже переселенці із Закарпаття становили значну частину української еміграції у США [3, с. 24-25].

Ще перед від'їздом до Америки, 25 червня 1907 р., новопризначений єпископ підготував першого пастирського листа до українців греко-католиків у США (вони ознайомилися з ним на початку серпня [24, р. 53]). У ньому він окреслив програму єпископської діяльності: а) духовне вдосконалення Церкви «[...] світлом правдивої віри Христової і нев'яучими цвітами чеснот християнських [...] з горячим бажанєм слави для нашої Церкви, слави перед Богом і перед цілим світом католицьким»; б) освітній та економічний розвиток української еміграції в Америці з метою скинути «[...] пута застою і ретроградности /відсталості – І. Г./»; в) праця задля добра Церкви та українського народу. Крім того, єпископ наголосив, що для реалізації цих завдань необхідна співпраця та поради з боку тутешнього українського духовенства, котре найкраще знає про «рани Церкви» [10, арк. 31].

У серпні 1907 р. українські емігранти розпочали активно готуватися до зустрічі з новопризначеним єпископом. Кожен випуск українських часописів у США (зокрема, «Свобода» і «Американський руський вісник») щоразу інформували про нові деталі організації урочистих заходів. Усім греко-католицьким священникам було розіслано пастирський лист, організовано збір пожертв, створено спеціальний комітет, члени якого повинні зустрічати С. Ортинського [2, с. 1; 9, с. 5; 11, с. 1; 27, р. 55-57]. 27 серпня він прибув у США [28, р. 4; 6, с. 34]. У порту Гобокен його зустрічали галицькі і закарпатські священники, до речі останніх було приблизно удвічі більше. У церкві св. Юра у Нью-Йорку відбувся молебень і привітання єпископа, а ввечері було проведено святкову вечерю у готелі «Недерленд» [3, с. 33-34].

З моменту приїзду С. Ортинського розпочався новий етап розбудови ГКЦ у США [25, р. 154; 5, с. 364]. З цього приводу священник Олексій Пристай писав: «До призначення американським єпископом покійного Сотера Ортинського, крім двох

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Ковальова О. ДАВНЬОРУСЬКА ХРАМОВА АРХІТЕКТУРА І СИМВОЛІКА ПРАВОСЛАВНОГО ХРАМУ	3
Жарська О. ЛУННИЦІ З ФОНДІВ КУЛЬТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ «ПЕРЕСОПНИЦЯ»: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СЕМАНТИКА ЇХ ПОХОДЖЕННЯ	5
Кузьма Т. ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	8
Петрик В. ВІД ГОРОДА ДО МІСТА - ТРАНСФОРМАЦІЯ УРБАНІСТИЧНОЇ СТРУКТУРИ МІСТ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (КОРОЛІВСТВА РУСИ) У XIII-XIV ст.	11
Блануца А. УКРАЇНСЬКІ КНЯЗІВСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКІ РОДИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ «УКРАЇННИМИ» ПРИКОРДОННИМИ МІСТАМИ/ЗАМКАМИ У РАННІЙ НОВИЙ ЧАС	13
Альмес І. РУКОПИСНІ КНИГИ У КРЕХІВСЬКОМУ МОНАСТИРІ В XVII-XVIII ст. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІНВЕНТАРНИХ ОПИСІВ)	16
Островська Ю. ЦЕРКОВНЕ БУДІВНИЦТВО ПІД ПАТРОНАТОМ ІВАНА СТЕПАНОВИЧА МАЗЕПИ	19
Синяк І. ПРИКОРДОННІ «ЛЮБ'ЯЗНОСТІ». ЕТЮДИ З ІСТОРІЇ ЗАПОРОЗЬКО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ ДОБИ НОВОЇ СІЧІ (1734 – 1775) (ДЕКІЛЬКА ДОКУМЕНТІВ З ГОЛОВНОГО АРХІВУ ДАВНІХ АКТІВ У ВАРШАВІ)	20
Рудянин І. РОЗВИТОК ОСВІТИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ, ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА (1772-1914 рр.)	25
Шеретюк Р. ЕТНОКУЛЬТУРНА АСИМІЛЯЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ НАПРЯМІВ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЇ (1825-1839 рр.)	27
Самчук Т. ВИКЛАДАННЯ ТАНЦІВ В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА (1834-1859)	30
Парфенюк Л. ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ДОСЛІДНИК ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ	34
Стоколос Н. НИЩЕННЯ КУЛЬТУ СВЯТОГО ЙОСАФАТА НА ТЕРЕНАХ ХОЛМЩИНИ І ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШШЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX ст.): ЧИННИКИ, ОСНОВНІ ВІХИ, НАСЛІДКИ	36
Марек М. ЛЕМКІВЩИНА - ПРОБУДЖЕННЯ, КОНФЛІКТ, НЕВІДОМЕ МАЙБУТНЄ	38
Березняк Я. ДІЯЛЬНІСТЬ КІНСЬКИХ ЗЕМСЬКИХ ПУНКТИВ В ТАВРІЙСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	40
Зюбровський А. ХЛІБНА ЛОПАТА, КОЦЮБА, ПОМЕЛО: ЇХ ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБРЯДОВІ ФУНКЦІЇ В НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ КІНЦЯ XIX – СЕРЕДИНИ XX ст.	41
Брязкало Т. ПІДОПЛІЧКО ІВАН ГРИГОРОВИЧ (1905–1975): ЖИТТЯ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ (ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	43
Шавлинский Н. ПРЕДУСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОДЕССЕ И ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В КОНЦЕ 1917 - НАЧАЛЕ 1918 гг.	46
Левчук І. ВЕКТОРИ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД «ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦЮЮЧИХ ЖІНОК»	47
Лебедюк Є. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЦЕРКОВНОГО УСТРОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ЄХСС	50
Безмертний А. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ КУПЦІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЮ КООПЕРАЦІЄЮ У 1920-х-1930-х рр. XX ст.	52
Павлюк Я. ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ 1921 р.	54

Гуменюк О. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА СРСР ПРО ШЛЮБ ТА СІМ'Ю: УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА	55
Білан С. РЕПРЕСІЇ СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ ПРОТИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ АГРАРНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ	57
Каплюк О. ЗАКАРПАТСЬКІ УКРАЇНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ В СРСР В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	59
Карпуніна Т. АГІТАЦІЙНА ТА АНТИРЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ЗАВЕРШАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	62
Костишин Е. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР НАПЕРЕДОДНІ ПЕРЕБУДОВИ	67
Галішевський В. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. БРАЙЧЕВСЬКОГО У 1991 – 2001 рр.	70
Дубей В. ОСНОВНІ ВІХИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ (1991-2010 рр.)	73
Літвік Ю. ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ПРАВОСЛАВ'Я: СПРОБА РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ	75
Яроцький П. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ КАТОЛИЦИЗМУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	79
Гайдай О. ЗА КРОК ДО «ЛЕНІНОПАДУ»: ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИХ ОБЛАСТЕЙ ДО КОМУНІСТИЧНИХ ПАМ'ЯТНИКІВ В 2013 р.	82
Пержун В. СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ: ФАКТОРИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, АКТУАЛЬНІСТЬ ІСНУВАННЯ, СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕВАГИ	86
Радецька А. PROCES ROZWOJU FEMINIZMU W NIEPODLEGLEJ UKRAINIE ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SFERY AKTYWIZMU OBYWATELSKIEGO I ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO	88
Самотіс Я. АТРИБУТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ У ВЕСНЯНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ: СИМВОЛІЧНІ ФУНКЦІЇ ТА ЇХ ЛОКАЛЬНА СПЕЦИФІКА	89
Урбан М. KRYTYKA HEROICZNEGO OBRAZU STEPANA BANDERY WE WSPÓŁCZESNEJ PUBLICYSTYCE UKRAIŃSKIEJ	93
Мишков В. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛОКРИНИЦЬКОЇ ІЄРАРХІЇ СТАРООБРЯДЦІВ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	96
Шугасва Л. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ АНТИТРИНІТАРИЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	97
Двойнінова О., Кушпетюк О. ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНЦІВ ПОРТУГАЛІЇ З МЕТОЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	99
Ворон Оксана ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РКЦ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ «НОВОЇ СВАНГЕЛІЗАЦІЇ»	101
Докаш В. РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ІНТЕГРАТОР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	104
Рудик О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УКРІПЛЕНИХ РАЙОНІВ УКРАЇНИ	107
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Пословська А. АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ ДАВНЬБОРУСЬКОГО ЧАСУ	110
Баланович В. СВИНЦЕВІ ПЛОМБИ ДОРОГОЧИНСЬКОГО ТИПУ З ПЕРЕСОПНИЦІ	112
Терський С. ЛІТОПИСНА ПЕРЕСОПНИЦЯ У СИСТЕМІ МІСТ СХІДНОЇ ВОЛИНИ ОРДИНСЬКОГО ПЕРІОДУ (середина XIII–XIV ст.)	116
Ващук Д. ДО ПИТАННЯ ВОЛОДІННЯ ЗАМКОМ РІВНЕ РОДИНОЮ ОСТРОЗЬКИХ У СЕРЕДИНІ XVI ст.	121

Серебрякова О. МАНТИЧНІ ДІЇ З КІЛКАМИ В ОБРЯДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЖИТЕЛІВ ЧЕРКАЩИНИ	124
Кривенко А. АПОТРОПЕІЧНА СЕМАНТИКА ВОДОХРЕСНОЇ ОБРЯДОВОСТІ У ВОЛИНЯН (НА ОСНОВІ ПОЛЬОВИХ МАТЕРІАЛІВ З СОКАЛЬЩИНИ)	126
Мельничук Д. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У ВОЛИНСЬКІЙ ЄПАРХІЇ (кінець XVIII-початок XX ст.)	128
Казначєєва Л. ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКИХ ГУБЕРНСЬКИХ ПРЕДВОДИТЕЛІВ ДВОРЯНСТВА	130
Трофімук-Кирилова Т. НАЙМ “ДОБРОВОЛЬЦІВ” ЯК СПОСІБ УХИЛЕННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ГРОМАД ВІД ВИКОНАННЯ РЕКРУТСЬКОЇ ПОВИННОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ)	135
Чибирак С. ПАВЛО ЧУБИНСЬКИЙ І ВОЛИНЬ: ДО 175-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ	138
Абрамчук О. СТАНОВЛЕННЯ ДУБЕНСЬКОГО ФОРТУ	140
Мосієвич Ю. ІСТОРИЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ВОЛИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.	141
Поніманська Т., Доброчинська В. З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ (початок ХХ ст. – 1944 р.)	143
Федорчук С. ХМЕЛЯРСТВО НА ЗАХІДНІЙ ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	148
Переходько Н. АПТЕЧНА МЕРЕЖА У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ (1921–1939 рр.): ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	151
Іванов С. ОСВІТА НА ВОЛИНІ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	154
Зек Б. УКРАЇНСЬКА ДОПОМІЖНА АДМІНІСТРАЦІЯ ЛУЦЬКА У РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	157
Іценко О. ТРАГІЧНА ЗАГИБЕЛЬ ЕКЗАРХА АВТОНОМНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ АЛЕКСІЯ (ГРОМАДСЬКОГО)	160
Савчук П. РОЛЬ ПРОПАГАНДИ У БІЛЬШОВИЗАЦІЇ МАС У 1943-1945 рр.	163
Зиль В. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР БОРОТЬБИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ З НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ ПІДПІЛЛЯМ НА ВОЛИНІ (1944-1950-ті рр.)	166
Сорочинська Т. СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНЕНЩИНИ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ	168
Гілевич І. ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ ПОЛІЩУКІВ У НАУКОВИХ СТУДІЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.	170
Ларькіна Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ КОМІСІЯМИ СПРІЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ У 60-80-ті рр. ХХ ст.	173
Чура О. РЕЛІГІЙНИЙ РЕНЕСАНС У ЛЬВОВІ НАПРИКІНЦІ 80-х ПОЧАТКУ 90-х рр. ХХ ст. У РЕЦЕПЦІЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ МІСТА	175
Чура В. ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КОМІТЕТУ КПРС-КПУ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ 80 – ПОЧАТКУ 90-Х рр. ХХ ст.	177
Біляковський П. ЗАМОЧУВАННЯ ХРЕСТІВ У РИТУАЛЬНИХ ПРАКТИКАХ ВИКЛИКАННЯ ДОЩУ (ЗА ПОЛЬОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ З УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ)	180
Горошко Л. «ДОКИ ЩЕ НЕ РОЗСИПАЛАСЯ» (ОБРЯДОДІЇ З ВОДОЮ ПІД ЧАС НАРОДИН У ЧЕРКАСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ)	183
Немеєч В. ДЕРЕВЦЕ ЯК ПРЕДМЕТНО-СИМВОЛІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ВЕСІЛЬНОГО РИТУАЛУ: ВОЛИНСЬКО-ПОКУТСЬКІ ПАРАЛЕЛІ (НА МАТЕРІАЛАХ З РАДЕХІВСЬКОГО І БОГОРОДЧАНСЬКОГО РАЙОНІВ)	185

Булга І. ФОРМИ ПРАВОСЛАВНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ВОЛИНИ: СПРОБА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ	186
Грипич С. ІСТОРИЧНЕ КРАСЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)	189
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Патяка О. ШТАНДАРТИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ: РИСИ ВОЄННО-САКРАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ	192
Тимчук І. ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ ВЕЛИКОГО НОВГОРОДА	194
Сосновая Л. АЛЕНОРА АКВИТАНСЬКА - ВИДАТНА ЧИ ТИПОВА КОРОЛЕВА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ?	197
Лашта В. ЗАВОЮВАННЯ ЄВРОПЕЙЦІВ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ	198
Лашта І. КОЛОНІЗАЦІЯ ПІВДЕННОЇ І ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ В XV –XVII ст.	199
Петраускас Р. МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV– НАЧАЛЕ XVI вв.	200
Самчук І. ДУХОВНО-СУСПІЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТАРООБРЯДНИЦТВА	204
Ціватий В. ДИПЛОМАТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ІНСТИТУТИ ДИПЛОМАТІЇ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (XVI-XVIII ст.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	205
Константинов В. ОТНОШЕНИЯ МОЛДАВИИ И РЕЧИПОСПОЛИТЫ ВО ВРЕМЕНА ПЕРВОГО ГОСПОДАРСТВА ШТЕФАНА ТОМШЫ II (1611-1616)	208
Малов А. НЕВЕЛЬСКОЕ «СИДЕНИЕ» 1613–1619 гг.	210
Плюта Н. РОЗВИТОК КОЛОНІАЛЬНОЇ ІДЕЇ У ФРАНЦІЇ В НОВИЙ ЧАС	220
Зелена В. ЖІНОЧА ОСВІТА В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ІНІЦІАТИВА ДЕРЖАВИ ЧИ СУСПІЛЬСТВА?	223
Герштун А. ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ АНГЛО – БУРСЬКОЇ ВІЙНИ 1899-1902 рр.	225
Кондратюк М. Т. Г. МАСАРИК ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	228
Гнідик І. ПОЧАТКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄПІСКОПА СОТЕРА ОРТИНСЬКОГО У США	230
Вавуліч В. РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКА ВІЙСЬКОВА СПІВПРАЦЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 рр.)	233
Богалейша С. ПРОЕКТИ СОЗДАНИЯ БЕЛОРУССКО-ЛИТОВСКОГО ГОСУДАРСТВА ВО ВРЕМЯ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	235
Кукса О. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА В БІЛОРУСІЇ ТА В УКРАЇНІ В 1917-1920 рр.	237
Глібіщук М. ВІДДІЛ ПРОПАГАНДИ ПРИ УРЯДІ А. ДЕНІКІНА	238
Карповець Ю. ПРОБЛЕМА ДИТИНСТВА І МАТЕРИНСТВА В БЛОКАДНОМУ ЛЕНІНГРАДІ	240
Ворон О. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	242
Віруцька С. ЯНОШ КАДАР І ЧЕХОСЛОВАЦЬКА КРИЗА 1968 РОКУ	245
Постоловський Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ПЕРІОДУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» У ПОГЛЯДАХ ЧЕСТМІРА ЦІСАРЖА	247

Яковлєва Д. ХАРАКТЕР ТА ОСОБЛИВОСТІ ІСЛАМСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В ІРАНІ 1978-1979 рр.	249
Покляцька В. ДРУГА ХОЛОДНА ВІЙНА: ЗАГОСТРЕННЯ РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ (1979-1985 рр.)	251
Пилипенко В. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СРСР ЩОДО ІРАНУ В МЕЖАХ ІНІЦІАТИВ ООН, 1979 – 1989 рр.	254
Янчук О. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕГОВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ ЗА “КРУГЛИМ СТОЛОМ”. ДО 25-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ОБ’ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ В ПОЛЬЩІ	256
Галушка-Адайкін А. КРИЗА РЕЖИМУ «НОВОГО ПОРЯДКУ» В РЕСПУБЛІЦІ ІНДОНЕЗІЯ	258
Грубінко А. ПЕРІОДИ І ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ І БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (1990-2014 рр.)	261
Грицай С. ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (1991 - 2011 рр.)	264
Андрощук І. ЧЕХІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	267
Вавринюк А. DEMOGRAFIA WYBRANYCH PAŃSTW ŚWIATA JAKO INTERDYSCYPLINARNY OBSZAR BADAŃ	268

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

Конопка В. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА ХЛІБОРОБСЬКИХ МОТИВІВ У КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ	272
Хромова І. ЗНАКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	275
Крайнік Ю. УНІВЕРСАЛИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО XVII ст.	278
Шамсутдинова-Лебедюк Т. СІМЕЙНО-ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ В ІСЛАМІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ	280
Гончар О. ВПЛИВ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА НА СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ ДМИТРА БАГАЛІЯ	283
Бойко Ю. ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРАЦЬ ПРИСВЯЧЕНИХ ЖИТТЮ І ДІЯЛЬНОСТІ ЄВГЕНА ЧИКАЛЕНКА	285
Кравчук О. ПРОБЛЕМА РЕАБІЛІТАЦІЇ ОБРАЗУ Г. РАСПУТІНА В ПОСТРАДЯНСЬКІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	289
Михальчук Р. ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	291
Білоус Н. «ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ»	295
Сипко Б. ФРАНЦУЗЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО МУСУЛЬМАНСЬКУ СПІЛЬНОТУ П’ЯТОЇ РЕСПУБЛІКИ	296
Мартинчук І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	299
Корнієнко Н. УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРО ВПЛИВ «РОСІЙСЬКОГО ФАКТОРУ» НА ПОЛІТИКУ США ЩОДО УКРАЇНИ у 2009-2012 рр.	302

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Давидюк Р. ОСТАРБАЙТЕРИ З РІВНЕНЩИНИ: МІЖ ДВОМА ТОТАЛІТАРНИМИ РЕЖИМАМИ	305
--	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	307
------------------------------------	-----

ЗМІСТ	309
--------------------	-----

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки РДГУ

Випуск 25

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів,
цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть
автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники.
Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання
Валерій Шеретюк

Комп'ютерна верстка
Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк

Обкладинка
Григорій Волохов

Підписано до друку 1.12.2014 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 65,1. Замовлення №164/1. Наклад 300

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
0362-24-45-09; 068-025-067-4;
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Княгині Ольги, 8

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. – Рівне: О. Зень, 2014. – 313 с.

ISBN 978-617-601-107-1